

BIBLIOTEKSSKOLENS FLUGT OVER PLANKEVÆRKET

af Søren F. Lund

Folly is an endless maze,
Tangled roots perplex her ways,
How many have fallen there!
They stumble all night over bones of the dead;
And feel they know not what but care;
And wish to lead others when they should be led.

William Blake

I en spændende artikel med den umulige titel, "Bibliotekarer: profession, holdninger og værdier -mellem socio-kulturelle mediepædagoger og fuldtekst-databank informationsformidlere", **Biblioteksarbejde** 27/28, 1990, understreger Anders Ørom, at i den transformationsproces, som biblioteker og andre BDI-institutioner er inde i - og som gør bibliotekar-rollen uklar - er der: "brug for at bestemme (og bekræfte) kollektive værdier, som ... først og fremmest kan findes på den klassiske grund. Den historiske bevidsthed som forudsætning for den politiske fantasi - og for den faglige identitet" (s.36). Den efterfølgende Indledning og selve pamfletten, "Manual tænkning og styring af information" er skrevet i samme historiske åndedrag.

Indledning

Redaktionen for Biblioteksarbejde har bedt mig om at skrive en manchete til min kommentar til det af rektor Ole Harbo nedsatte udvalg's beskrivelse af den nye overbygningsuddannelse. Udvalgets formand er den af rektor udnævnte leder Niels Ole Pors. Den ligeledes af rektor netop udnævnte

projektleder for overbygningsuddannelsen, Peter Ingwersen, er også medlem af udvalget. I den endelige beskrivelse af overbygningsuddannelsen, har udvalget på baggrund af kommentarer fra udpegede kolleger strammet indledningen, udvidet litteraturlisten og forsøgt at gøre den både mere tidssvarende og mindre tilfældig.

De nævnte korrektioner ændrer dog intet ved substansen i min kritiske kommentar, "Manual tænkning og styring af information", der forsøger at etablere en indre sammenhæng mellem tilblivelsen af beskrivelsen af overbygningsuddannelsen, den utilstrækkelige og upræcise gennemarbejdning, dens præg af kalkering à la americana og dens flyvske management-tolkning af Informationsvidenskab. Artiklen tolker denne praxis og de 'lovede' stramninger og ændringer af grunduddannelsen som led i et strategisk forsøg på at fjerne bibliotekaruddannelsen fra biblioteksvæsenet og fuldstændigt tilpasse uddannelsen de kvalifikationer, som man fejlagtigt tror erhvervslivet i fremtiden vil få brug for. Denne fremgangsmåde sættes i modsætning til det svenske forsøg på ikke at bevæge sig hurtigere end at hovedet kan følge med. I Sverige har man brugt tid og penge på en spændende diskussion om, hvad biblioteks- og informationsvidenskab egentlig er - sågar om den overhovedet findes - og om hvordan man bedst muligt fremmer en frugtbar forskning, uddannelse og anvendelse af den høstede teoretiske viden og praktiske erfaring inden for disse områder. Kommentaren slutter med en konstatering af, at man i Sverige bygger kritisk videre på en tradition, mens man i Danmark erstatter viljen til viden med metodefetishisme og en ideologisk fasttømret vilje til at sælge.

"The difference between the right word
and the nearly right word is the same
as that between lightning
and the lightning bug"

Mark Twain

Nu da jeg efter redaktionens ønske har skåret min pamflet ud i pap, kan man med ro i sindet bladre skyndsomst videre. Med mindre det i virkeligheden er netop det, der ikke kan reduceres til et abstract, der gør en artikel god eller dårlig. Spørgsmålet er selvfølgelig, om det i infantokratiets tidsalder (Milan Kundera) overhovedet har nogen betydning om en artikel er god eller dårlig? Det vigtigste synes at være om den bliver publiceret og talt med i de afgørende produktionsstatistikker. Er man ligeledes medlem af et netværk, uanset fagligt niveau, der sørger for rimelige citations-tal er ens lykke gjort. Det er cirkulationen og dynamikken,

der er afgørende. Kvalitet er på det nærmeste anmassende, da den altid er tids-krævende og dermed forstyrrende for den overordnede planlægning.

Det, der har vægt, kan udtrykkes i tal, og kun det, der kan udtrykkes i tal er vigtigt. Bibliotekssociologiens alt overskyggende opgave er derfor at gøre adfærd, holdninger, genstande og fænomener op i tal, således at man kan gøre styringen og kontrollen af hvadsomhelst mere effektiv. Det siger undervisningsleder, Niels Ole Pors. Kultur er noget man tager på aftenskole. Det siger rektor Ole Harbo. De begrundet det ikke, men det gør min kollega fra Danmarks Bibliotekskoles Aalborg afdeling, Carl Gustav Johannsen. Han skriver: "Med markeds- og efterspørgselsorienteringens voksende gennemslagskraft i den kulturelle sektor blev det i højere og højere grad initiativ og kreativitet hos det enkelte biblioteks ledelse og medarbejdere, der i fremtiden skulle legitimere institutionens kulturelle eksistensberettigelse og sikre dens overlevelse. Selvhøjtidelige smagsdommere, initiativløse hængemuler og lignende statsautoriserede kulturformidlertyper kunne nu for alvor se frem til modgangstider i dansk folkebiblioteksvæsen. Erhvervsservice blev i denne situation et velegnet middel til udadtil at signalisere en ændret organisationskultur i bibliotekerne i retning af mere serviceorientering og efterspørgselsstyring" ("Virksomhedskultur i folkebibliotekerne og erhvervsservice". I: **Biblioteksarbejde** 27/28. Aalborg 1990, s.60).

Johannsen er iskold overfor det forhold, at de undersøgelser af erhvervsservice han refererer i samme artikel, med al tydelighed viser, at den på trods af betydelig økonomisk støtte har haft en megen lille gennemslagskraft målt i 'antal virksomhedsbrugere i procent af antal virksomheder i kommunen', i de kommuner, hvor forsøgene er gennemført (s.48). Det betyder, at det, han ovenfor beskriver som en faktisk historisk bevægelse i virkeligheden er udtryk for ønsketænkning. Det som Johannsen håber på - og antager -er: "at betalingsordninger inden for en årrække vil være hovedreglen også i folkebibliotekerne" (s.65). Johannsen slutter ikke overraskende, at hvis biblioteket bliver til en forretning så vil servicekvaliteten

blive en afgørende konkurrenceparameter: "Styring af brugerens forventninger i hensigtsmæssig retning bliver hermed et centralt område i kvalitetsstyringen af folkebibliotekernes erhvervsservice, og ikke et område, man kan overlade til tilfældigheder" (s.67). Frihed er godt, men kontrol er bedre.

Harbo, Pors, Ingwersen og Johannsen overlader intet til tilfældigheder. De 'ved', hvordan udviklingen vil blive, og den skal man ikke diskutere med. Derfor gælder det om at komme udviklingen i forkøbet. Bibliotekarer, bibliotekslærere og biblioteksstuderende, der endnu ikke har frigjort sig fra en forældet binding til en humanistisk oplysningstradition skal lokkes eller piskes til at forstå, at ny-liberalismen er det absolutte mål. Bibliotekarer skal ikke blot uddannes til erhvervslivet, de skal uddannes efter den katekismus, som ny-liberalismen repræsenterer. Der er ingen sandhed, kun salg. Derfor skal man være resultatorienteret, være parat til at tage chancer, efterspørgselsstyret og kun være netop så præcis, så det ikke går ud over omkostningerne! Væk med gammeldags kvalitetsnormer, lighed- og ensartethed i brugerbetjening, veldefinerede serviceydelser og kollegialitet! Erhvervsservice i bibliotekerne skal blive en succés. Kulturhaven skal moderniseres. Det gælder om at rense ud, nu. Vi må have en effektiv klassifikation af sunde og syge planter. Det er markedets lov.

Metoden er enkel. Man konstruerer et billede af verden, som man derefter bruger som den eneste mulige ramme for sine analyser. Derved sikrer man, at kriterierne for rationel handlen i den enkelte analyse netop bliver de samme kriterier, som konstituerer genstanden for ens analyse. Biblioteket/ biblioteksskolen er en forretning - altså skal virksomheden bedømmes ud fra forretningsmæssige kriterier. Det, der ikke er forretningsmæssigt, er skadeligt. Samfundsvidenskab og humaniora skal tvinges til både at bidrage til samfundets produktion og dynamiske cirkulation (hvis rationalitet måles i mængde og hastighed) og den overordnede styringsteknik, der skal sikre altings kalkulerende eenhed. Det er uden for al tvivl. Og dog: "så er sandheden jo, at denne forestilling om et produktivistisk take-off, hvor avnerne endelig kan blive skilt fra kernerne, er

dybt forældet. Som bekendt er vi allerede ankommet til en ny samfundsmæssig epoke enten man nu kalder den informations- eller servicesamfund, hvor det bliver stedse mere meningsløst at foretage denne type skelnen mellem produktive og uproduktive funktioner, og derfor er det måske af ren nostalgi denne forestilling orkestreres så heftigt. Hvad indebærer det f.eks, at vi er gået ind i en ny type blandingsøkonomi -den serviceindustrielle? Det indebærer, at informationsmæssige eller 'immaterielle' momenter i langt højere grad indgår i produkterne som design, serviceelementer m.m. Det indebærer, at definitionen af hvad der egentlig udgør konkurrenceparametre i produktionen får meget vide rammer - og at netop alt det, der tager tid (uddannelse og stimulerende forvaltning af mere eller mindre nedsunkne kulturgøder) udgør en større og større ressource" (Nils Gunder Hansen: "Kan man tidsnok blive stor?". Information, 4. maj, 1990).

Når erhvervslivet med den ene hånd forurener naturen og med den anden hånd samtidig tvinges til at rydde op, måles det i bruttonationalproduktet som et udtryk for økonomisk vækst. Det er helt i overensstemmelse med denne logik, at jo flere (kontrol)skrivelser en offentlig institutions ledelse skriver til sine medarbejdere og jo flere af medarbejdernes aktiviteter, der bliver tids- og mængderegistreret, jo større bliver institutionens produktivitet. Større produktivitet kræver mere kontrol, der kræver forfinede kontrolteknikker, der kræver flere ledere, der kan sikre, at medarbejderne løber hurtigere og får mere fra hånden. Aktiviteten stiger. Og det kan måles. Det er ganske vist. Herved sker der en nødvendig tilnærmelse til erhvervslivet, så den offentlige institution kan drives som en koncern, der producerer, markedsfører og sælger sine produkter efter markedets love. De kræver synliggørelse, servicering og spektakularitet. Salg er succés. Det kræver de sidste nye teknikker og en konstant psykoteknisk bearbejdning af den enkelte at leve op til dette. Antal kunder og antal aktiviteter bliver afgørende konkurrenceparametre. Det er kunden, der afgør, om der er tale om produktpleje eller plattenslageri. Det er derfor den enkelte institutions opgave at kontrollere kunden. Det kræver mere disciplin og bedre teknikker. Flere kurser.

Når forskellen mellem den offentlige institution og erhvervslivet er endelig elimineret vil der opstå et marked for fornuftige tanker. Og man vil igen begynde at bygge biblioteker, universiteter, højere læreanstalter, skoler, hospitaler, børnehaver o.l., - for at tage vare på kulturen.

Niels Ole Pors konkluderer i sin undersøgelse, **Mod bedre tider. Bibliotekarere og arbejdsmarkedet**, Danmarks Biblioteksskole, 1989: "Der er ingen tvivl om, at interessen for emner som skønlitteratur og kulturformidling i bredere forstand hos årgangene er relativt stabil. Men arbejdsløsheden blandt disse personer tenderer til at være højere end for personer, der har specialiseret sig i det, der traditionelt opfattes som de bibliotekariske kernefag, herunder moderne informationsteknologi. Personer, der har specialiseret sig i disse emner, har alt andet lige en lavere arbejdsløshedsprocent... billedet er tydeligt. Der er overensstemmelse mellem uddannelsesspecialisering, præferencer i forhold til arbejdsområder og institutioner og sandsynlighed for arbejdsløshed eller ansættelse. Det forhold der er fremdraget her bør bl.a. af hensyn til skolens undervisningstilrettelæggelse underkastes en nøjere analyse" (s.95-6).

Der er 'ingen tvivl' om, at der er en sammenhæng mellem det fraværende spørgsmålstegn i titlen, "Mod bedre tider", og den i fremstillingen fremtryllede konklusion.

I april 1989 blev der udsendt spørgeskema: "til godt 2500 bibliotekarer, der havde taget deres eksamen i årene 1977 til 1988... Der kom ca. 1550 spørgeskemaer retur. Det er en svarprocent på over 60. Det er en meget høj svarprocent for en postspørgeskemaundersøgelse. Det er ikke unormalt med svarprocenter på mellem 20 og 30" (s.7). Det er besynderligt, at man selv skal regne ud hvor mange personer, der deltog i undersøgelsen, nemlig 2935 (hvis man bruger tallene i tabel 2). D.v.s. den virkelige svarprocent er 51.4 og ikke 60! Endvidere ville en undersøgelse med en svarprocent på mellem 20 og 30 være ubrugelig, med mindre man havde sikkerhed for, at de manglende 80 eller 70 % svar ville fordele sig på samme måde som de modtagne.

I den udførte undersøgelse er der en systematisk skævhed. Af de "ca 470" uddannede bibliotekarer som ikke er medlem af bibliotekarforbundet har man kun fundet frem til "ca. 175 nogenlunde sikre adresser". Heraf har 65 svaret. Hvorfor står der ca. (1550, 470, 175)?! Ifølge min rekonstruktion er 489 bibliotekarer, eller 16.7% af årgangene 1977-88, ikke medlemmer af bibliotekarforbundet. Da man kun har svar fra 65 ud af 489, dvs 13.3%, er det umuligt at sige noget om denne gruppe.

Konklusionen for hele undersøgelsen hviler altså på den antagelse, at frafaldet på 38.3% af bibliotekarforbundets medlemmer og 86.7% af ikke-medlemmerne, der ikke har besvaret spørgeskemaet, ville, hvis de havde svaret, have fordelt sig på spørgeskemaets svarmuligheder på samme måde, som de 51.4% af alle bibliotekarer, der har besvaret spørgeskemaet. Der er ingen grund til ud fra tallene at forestille sig, at der er større sandsynlighed for dette, end for at en stor del af de 48.6%, som vi ikke kender svarene fra, ville vise sig både at have arbejde og at være uddannet inden for skønlitteratur og kulturformidling. Forhold der ville føre til en stik modsat konklusion.

Det mest interessante ved den nævnte undersøgelse er derfor ikke undersøgelsens resultater - de er alt for usikre - men dens fremstillingsform. Jeg citerer en del af det afsnit, der præsenterer "Identifikation af populationen" og omhandler ikke-medlemmerne: "Det skal bemærkes, at i forhold til de 470 navne er resultatet ikke så dårligt. Af de 470 personer er nogle døde, nogle er på f.eks. psykiatriske hospitaler, nogle er i udlandet og nogle er på anden vis forsvundet fra arbejdsmarkedet. Det var vigtigt, at de 175 adresser var nogenlunde sikre, bl.a. for ikke at genere andre mennesker for meget. Det korte af det lange er, at spørgeskemaet er blevet udsendt til alle Bibliotekarforbundets medlemmer fra de 12 årgange, men kun til godt en tredjedel af ikke-medlemmerne. På den led er der altså en mindre systematisk skævhed i undersøgelsen. De senere analyser vil dog vise, at denne skævhed ikke har de store konsekvenser. Den fortegner næppe billedet".

Metoden er igen enkel. De videnskabelige usikkerheder nævnes behændigt upræcist. En procedure,

der ovenikøbet kan begrundes med erhvervslivets 80-20 regel: "en kvalitetsforbedring på 20% vil kræve en ekstra ressourceindsats på 80%", Johannsen, 1990, s.75). I konklusionen er usikkerhederne forsvundet - med god grund kan man sige - da Pors, jo i forvejen ved, hvordan virkeligheden er konstitueret. 'Der er ingen tvivl'.

I sin beskrivelse af "Bibliotekaruddannelsen i Danmark", (**nordinfo nyt** 4 vol 12, 1989) skriver Niels Ole Pors: "Det mest interessante er dog, at erhvervspræferencerne synes at stemme overens med dels intentionerne i den nye uddannelse, dels med de faktiske arbejdsmarkedsforhold" (s.13). Og han konkluderer: "Der er ingen tvivl om, at uddannelserne vil dække et behov" (s.15).

Biblioteks- og informationsvidenskab er, ifølge beskrivelsen af overbygningsuddannelsen, identisk med kvantitative metoder. Det gælder også bibliotekssociologi. Som det fremgår, anser jeg denne forståelse for at være så snæver, at den slår om i en karikatur. Den berømte amerikanske sociolog, Peter L. Berger skriver i sin klassiker, **Invitation til sociologi. Et humanistisk perspektiv**. Rhodos, 1977, (1963): "Den statistiske tekniks fremtrædende plads inden for amerikansk sociologi idag har

altså visse rituelle funktioner, der er let forståelige ud fra det magtsystem, inden for hvilket de fleste sociologer må gøre karriere.

I virkeligheden har de fleste sociologer ikke meget mere end et elementært kendskab til statistik og står over for den med omtrent samme blanding af ærefrygt, uvidenhed og frygtsom manipulering, som en arm landsbypræst over for den thomistiske teologiske mægtige kadencer... Statistiske data er ikke i sig selv sociologi. De bliver først sociologi, når de fortolkes sociologisk, sættes ind i en teoretisk ramme, der er sociologisk. Simpel optælling, eller endog at finde korrelation mellem de forskellige ting, man optæller, er ikke sociologi" (s.18).

Indsamling af data - uden mål eller med - kan givetvis tilfredsstillende bureaukrater, grådige efter information. Denne aktivitet er dog hverken fornuftig eller effektiv, m.m. (det skjulte) mål netop er aktiviteten i sig selv.

En indledning skal sige det hele, og det, der følger, siger det samme på en anden måde og er derfor forskellig fra indledningen og dog det samme.

"Information er forskellen,
der gør forskellen"
Gregory Bateson

MANUAL TÆNKNING OG STYRING AF INFORMATION

Informationssøgeren, det er Jer!

Jeg takker for muligheden for at udtale mig om den reviderede 'beskrivelse af overbygningsuddannelsen: Kandidatuddannelsen i Biblioteks- og informationsvidenskab'. Danmarks Biblioteksskole, 1990. (Herfra, KBI). Det korte varsel antyder dog, at interessen for mine kommentarer næppe er overvældende. Det som I kan forvente indenfor en så snæver tidsramme er 'justeringer'. Fx. af litteraturlisten. Det er der sandelig også hårdt brug for. Den foreslåede litteratur synes at repræsentere, den I tilfældigvis er bekendt med. Og den forekommer mig ikke systematisk at dække de områder, som I mener, at overbygningsuddannelsen skal dække. Væsentlig og uvæsentlig litteratur er blandet sammen, og meget af den er alt for gammel. Ældre litteratur bør kun medtages, hvis der er tale om en klassiker inden for et givet felt. Det kan undre, at I ikke har studeret 'informationsbehovets natur' og: "specielt informationssøgerens problemsituation" (KBI, 1990, s.7). Informationssøgeren, det er Jer!

Justeringer

Ovennævnte forhold peger på et interessant paradoks i Jeres fremstilling - og vil det vise sig, i 'informationsvidenskabens'. Denne videnskab lægger: "vægt på brug af information, fx. i forbindelse med beslutningsprocesser o.a. målorienterede behov for information" (s.8). Beskrivelsen af KBI og ønsket om 'justeringer' af: "grundstammen i en senere fagbeskrivelse for overbygningsuddannelse" (Niels Ole Pors, Følgrebrev til KBI, 20.02.1990), er naturligvis et led i Jeres 'informationsstrategi', der: "aktivt bidrager til organisationens eller

virksomhedens (for Jer er der ingen forskel! SFL) overordnede målsætning" (KBI, 1990, s.10).

Denne strategi er helt i overensstemmelse med den opgave-forståelse og organisations-moral, som er styrende for den form for 'informationsvidenskab', som er 'grundstammen' i overbygningsuddannelsen. I sociologien kaldes det 'ad hoc social engineering'. Det er en pseudo-videnskabelig form for styring, som ikke længere hævder sin gyldighed i social teori, men i stedet lader sig blindt styre af en rent instrumentel og funktionel mål-rationalitet defineret af de herskende magtforhold. Ifølge Managing Director for Olivetti, F. de Benedetti er: "Informationsteknologi...grundlæggende en teknologi til koordination og kontrol af arbejdsstyrken, funktionærerne ('The white collar workers'), som den taylorianske organisationsmåde ikke dækker" (citeret i: J. Rada, "Microelectronics, Information Technology". I: J.Berting, S.C.Mills and H.Wintersberger (eds.), *The Socioeconomic Impact of Microelectronics*. Oxford, 1980, s.106). Denne særlige form for registrering, administration, kontrol og styring efter en målrationalitet, som den ledende administration dikterer på et givet tidspunkt, kræver en produktion af mellemteknikere, som er flexible overfor stadige 'justeringer' i denne rationalitet. Denne fremstilling passer fint med KBI, ifølge hvilken de fremtidige mellemteknikere skal lære, at først tager ledelsen en overordnet beslutning, og derefter: "gennemføre(s) undersøgelser og analyser af informationsadfærd og -behov" (KBI, s.10). Demokratiske processer er jo i virkeligheden 'informations-støj' - ikke?

Double Speak

Vel vidende at selvstændig tankevirkning er en problematisk metode at anvende i en informationsvidenskabelig teoretisk- og organisatorisk sammenhæng, vil jeg dog alligevel forsøge at forfølge flere af de paradokser, som I fremstiller, netop fordi I bygger på dette grundlag.

Det er muligt, at det af dem, der er tilhængere af den 'assertive' tænkning, vil blive opfattet som et forsøg på 'udpegning af syndebukke'. I denne 'tankegang' betyder dette, at nogen stiller kritiske spørgsmål til 'systemet', evt. systemets repræsentanter. Dette er forkert, mener tilhængerne. I stedet bør man tænke positivt: Hvad kan du bidrage med for at realisere organisationens ('systemets') mål? Det er således magtens repræsentanter, der er syndebukke! Din far, skolelæreren, politibetjenten, officeren, lægen, direktøren, kommissæren, har altid ret! Denne tankegang er en væsentlig del af det projekt, som den ovenfor nævnte 'informationsvidenskab' er en del af, at reducere 'den enkelte' til en funktionel maskindiel af et større velfungerende 'system'. Det er også et eksempel på, hvad George Orwell i 1984, kalder 'double speak'. Krig kaldes fred, kontrol og styring for frihed, opportunisme for bevidst målrettet, etc..

Hvad er informationsvidenskab?

Det er måske nu på tide at understrege min personlige interesse i, at Danmarks Biblioteksskole overlever, at mine kolleger har de bedst mulige arbejdsvilkår og lønforhold, at de studerende undervises på et så højt fagligt niveau som muligt og at biblioteksvæsenets idé, hverken snigløbes eller ødsles bort. Men nu til sagen. Ifølge Studieopgave-håndbogen for Danmarks Biblioteksskole (NOP, 1989) er det et uomgængeligt krav til de studerende, at de definerer anvendte begreber, afgrænser opgavens undersøgelsesfelt og opgiver kildehenvisninger. De samme krav gælder åbenbart ikke, når man skriver en 'beskrivelse' af Kandidatuddannelsen i Biblioteks- og informationsvidenskab. Hvad er informationsvidenskab? Skal der undervises i samtlige kvantitative forsknings- og analyse-metoder i hele verden? Eller kun dem, som de tilfældige undervisere kender? Ifølge planen skal

der undervises i Markedsøkonomi (som er et speciale i sig selv) Hvorfor skal der ikke undervises i Lagerteori og Lagerstyring? Finansstyring? Afsætningsøkonomi? Prognoseudarbejdelse? Omkostningspolitik? Forventningsdannelsesøkonomi?

Der er Handelshøjskolefag nok. Tag blot for Jer af retterne. Men måske ville det være smartere ud fra en cost-benefit analyse at udstyre de studerende med en one-way ticket til Handelshøjskolen!

Meningen med en overbygningsuddannelse er, at man skal have mulighed for at specialisere sig. Det er derfor, at den munder ud i en speciale-afhandling. I har lavet overbygningsuddannelsen til en grunduddannelse.

I BKI (s.1) præciseres det, at: "Der i stigende grad (er) behov for en kvalificeret og professionel udnyttelse af information og informationsformidling i både den private og offentlige sektor". Det er en rigtig konstatering m.h.t. den private sektor, men det er en (postuleret/ønsket) fremskrivning i forhold til den offentlige sektor. At 'udnytte' information vil sige at håndtere information m.h.p. at producere og sælge produkter. Selv om vi drømmer om et 'Informationssamfund', lever vi stadig i et moderne industrisamfund. Arbejdsdeling og specialisering er afgørende organisatoriske og uddannelsesmæssige forudsætninger for denne samfundsform. Det er derfor vigtigt at gøre sig klart, om man vil uddanne kandidater, der skal være eksperter i håndtering, produktion eller salg af information. I har i stedet blandet de 3 funktioner (og læreprocesser) sammen.

Biblioteks- og informationsvidenskab

Kulturministeriet har krævet at overbygningsuddannelsen er en uddannelse i **Biblioteks- og informationsvidenskab**. Alligevel reducerer I stort set uddannelsen til kun at omhandle informationsvidenskab. Dette kan undre, når man i rapporten fra det svenske Forskningsrådsnämnden, 89:4, **Biblioteks- och Informationsvetenskap -förslag inför 90-talet**, kan læse: "En 'informations science' frikopplad från praktiska tillämpningsförsörjning får det svårt att upprätthålla någon egen

identitet i den meget vidt forskningsregion som ur olikte aspekter behandler information og informationsteknologi" (s. 24).

Det nævnes ligeledes i rapporten, at de fleste af forfatterne i et af de vigtigste amerikanske informationsvidenskabelige tidsskrifter har tilknytning til biblioteker eller uddannelser rettede mod biblioteker (jvf. Houser, Lloyd, A Conceptual analysis of information science, Library and Information - Science Research, vol. 10, nr. 1, 1988). Erfaringsverdenen og genstandsområdet for forskningen er således den bibliotekariske proces, som man derfor definerer på følgende måde: "Biblioteks- og informationsvetenskapen tar sin utgangspunkt i problem kring förmedling av information eller kultur som är lagrad i någon form av dokument. Inom ämnet studeras den process, som beroende på syfte och innehåll, kan benämnas informationsförsörjning eller kulturförmedling, samt bibliotek och institutioner med en likartad funktion som medverkar i denna process. Ämnet har anknytningar till en rad andra discipliner inom såväl samhällsvetenskap, humaniora som teknik" (Forskningsrådsnämnden 89:4, s.31).

Forskningsrådsnämnden har lykkeligvis gjort sig den umage at indkredse det område, som de ønsker at formulere en frugtbar forskningspolitik for. Det er beklageligt, at I ikke har gjort Jer samme ulejlighed. Væsentlige problemer i relation til hoved- og delmål, indholdsbeskrivelse, afgrænsning, struktur, progression og pædagogisk form forbliver derved skjulte. Jeg har allerede ovenfor peget på særdeles afgørende områder og vil her kort fremhæve det overordnede projekt, der ligger bag såvel Cognitive Science (CI), Artificial Intelligence (AI), Information Resource Management (IRM) og Information Science (IS).

Bibliometrien, som det kvantitative studie af særlige egenskaber ved skriftlige videnskabelige arbejder, blev kendt fra begyndelsen af 1920'erne. Det var et forsøg på at håndtere, på en standardiseret og enkel måde, det boom af især naturvidenskabelig vidensproduktion, der fulgte i kølvandet på industrisamfundets expansive moderniseringsproces. I 1960'erne kom informationssøgningen i fokus, og forskningsområdet blev nu kaldt 'infor-

mation retrieval'. Fra 1960'erne blev forskningsområdet defineret bredere og kendt under navnet 'information science'. De centrale områder bibliometri, informationssøgning og informationsanvendelse, anvendes specielt indenfor de naturvidenskabelige områder, medicin og teknik. Det er områder, som der er tradition for at behandle på Danmarks Biblioteksskole, og de indgår som en naturlig del af grunduddannelsen.

Det specielle, men altså ikke formulerede, ved overbygningsuddannelsen (sammenstykket af klip fra forskellige uddannelsesplaner?) er, at 'informationsvidenskab' forstås som en universel enhedsvidenskab, der kan anvendes til at organisere og styre alle former for kommunikation og adfærd effektivt.

Informationsvidenskabens forudsætter, at et hvilket som helst socialt rum kan betragtes som en lukket verden, i hvilken udvekslingen af informationer kan ordnes mål-rationelt/instrumentelt i forhold til et ønsket (databaseret) systems præmisser. Informationsvidenskabens metoder er således bundet til computerens funktionsmåder. Et af de praktiske problemer, der skal løses for at kunne realisere et sådant projekt, er, at opdrage de personer, der er en del af systemet, til at fungere på systemets præmisser, dvs. til at følge de regler og regler for regler, som er betingelsen for at systemet fungerer.

Den kognitive videnskab (CS), som er metaviidenskab for både AI, IRM og IS forudsætter (praktisk nok !), at menneskets bevidsthed er en maskine - altså en lukket verden. Den kognitive videnskab forudsætter således præcis det, som den har sat sig som sit mål at bevise. Maskinerne, både computeren og bevidstheden, skal derfor blot kodes og justeres, og det indebærer som bekendt blot at trykke på en kumnap og udstede en ordre.

CS, AI, IRM og IS drømmer om en operationaliserbar teori om bevidsthedsfunktionernes udvikling. De drømmer så stærkt, at de forudsætter, at der kan findes en metode til at anvende alle metoder metodisk. Hvis denne 'endelige' metode blev åbenbart, ville alle informationsvidenskabs-eksperter kunne gentage enhver psykisk- eller social proces fuldstændig. Da 'maskinen' kun kan an-

vende inputs, der potentielt kan kvantificeres og dermed er oversættelige til aritmetiske størrelser, er det bindende nødvendigt at fjerne alt, der ikke kan formaliseres logisk: "personlige vurderinger og følelser; kroppens dimension forstået som det ekspressive; alt, hvad der ikke kan betragtes som velafgrænselige midler i relation til et givet mål" (Ole Fogh Kirkeby, **Ægte Intelligens. Om bevidsthedens program**. Munksgaard, 1989, s.33-34).

Computeren skal således i sidste instans kunne simulere hele mennesket: "Hvordan kan intelligens opstå af ikke-intelligens? For at besvare dette vil vi vise, at man kan opbygge en bevidsthed fra mange små dele, hver især uden bevidsthed...givetvis er vi stadig langt fra at kunne konstruere maskiner, der kan gøre alt det, mennesket kan. Men det betyder blot, at vi behøver bedre teorier om, hvordan bevidstheden fungerer" (Marvin Minsky, **The Society of Mind**. Picador, 1988. Citeret i: Kirkeby, 1989, s.50).

Kun den der behersker kompleksiteten kan reducere den. Slangen i paradiset er, at der i virkeligheden ikke eksisterer lukkede sociale rum, og at menneskets bevidsthed ikke er en maskine. Den ovenfor citerede videnskabssteoretiker Ole Fogh Kirkeby, lektor i systemvidenskab ved Handelshøjskolen i København, skiver i sin vigtige bog, **Kroppens tanke. Om kunstig intelligens - det umuliges kunst** (Samfundslitteratur, 1988): "En strategi for kognitionspsykologisk indsigt, der har menneskets rekonstruktion på computeren som mål, må føle samme svidende magtesløshed som den manipulerende videnskab overfor det menneskelige objekts uendelige variationsrigdom og manglende almenhed" (s.66). Dette forhold kan udløse to reaktioner, skriver Kirkeby: "**ENTEN** at postulere psykens almenhed, dvs. skabe sig et objekt, producere sig et objekt på trods af kroppens tanke (bevidstheden er bundet til kroppen, SFL) og kalde det 'bevidstheden' **ELLER** skabe eksistensbetingelser for mennesket, der tvinger til en ensartethed, der gør almenheden til praktisk virkelighed for teorien" (ibid.).

Man fremtvinger både ensartethed og postulerer psykens almenhed, når man reducerer brugeren til

en videnstruktur og informationsexperten til et søgesystem. (Se kap.: "Er en låner en videnstruktur? Er en bibliotekar et søgesystem?". I: Søren F. Lund, **Informationssamfundet. Hvem former hvem, hvorfor og hvordan?** Danmarks Biblioteksskole, 1988, s.82-96). Det gør man også, når man planlægger ved at fremskrive en udvikling alene på baggrund af parameterverdier.

Hvad skal de studerende lære?

Datamaskinen er det centrale element i såvel CS, AI, IRM og IS, både i teori og i praksis. De er alle nødt til at arbejde tværvidenskabeligt på ad hoc vilkår. Filosofi (logik, erkendelsesteori og etik (!)) samt videnskaber som, matematik, lingvistik, datalogi, neurologi, biologi, kemi, fysik, psykologi og sociologi indgår. Det gør ikke informationsvidenskab mindre spændende, krævende, udfordrende - eller umulig!

I forhold til en 2-årig overbygningsuddannelse giver det dog stof til eftertanke. Hvad skal de studerende lære? Hvor dybt skal de forstå det helt afgørende filosofiske problem om forholdet mellem sprog og omverden? Om repræsentationsproblemet? Om kontekstproblemet? Om problemet med at lære at lære? Hvad skal de lære om sprog i sig selv, i et datalogisk, lingvistisk, psykologisk, sociologisk, antropologisk, neurologisk perspektiv: "Målet med kurset er at give kandidaterne viden om... kognitive begrebsdannelse, herunder deres psykologiske og sproglige aspekter samt deres teoretiske og metodiske forudsætninger" (KBI, s.5). Dette er ikke et svar, men 'fast food'-russkumsnusk fra den sorte gryde. Der er mere substans i den svenske biblioteksforsker Thomas Hedman, der i sin spændende artikel, "Biblioteksforskning och Bibliotekarierollen", skriver: "Oavsett hur amnessökning går till, så är förståelse av språk en förutsättning för att sökningen skall bi framgångsrik" (I: **Vest. Tidsskrift för vetenskapsstudier**, nr. 5-6. Göteborg, 1988, s.47). Når man skal søge i databaser, skriver Hedman, er det ikke nok at vide, hvordan emneord angives eller, hvordan man (logisk) kombinerer emneord. Det kræver dybe emnekundskaber, at vide, hvilke emneord, man skal give som kommando for at nå frem til det, som man er interesseret i. Og dette

behov bliver ikke mindre jo større databaserne bliver. Hedman er således enig med Jer i, at det er vigtigt at kende til den filosofiske og lingvistiske viden om sprog. Spørgsmålet er, om man griber sagen an med en vilje til viden, eller om man prædiker løsninger ud fra en påstået facitliste. Det er der ganske vist tradition for i bibliotekar-uddannelsen -også i Sverige, der: "undervisas exempelvis i katalogisering och klassificering utan att katalogregler och klassifikations-systemet ifrågasätts... man lär ut arbetsrutiner utan att klart redogöra för vilka förutsättningar och begränsningar som rutinerna baserar sig på... Olika rutiner i biblioteksarbetet anger hur man skall göra, medan det jag talar om som biblioteksarbetets filosofi anger varför" (s.50). Der er en bagvedliggende filosofi, men den tages for givet. På samme måde som I tager filosofien bag 'informationsvidenskaben' og KBI for givet. Hedman og jeg er enige i, at en: "väsentlig uppgift för biblioteksforskningen är att göra underförstådda förutsättningar explicita" (ibid.).

I tror, at regler og regler om regler, at kendskab til uendelig mange kvantitative måle-metoder kan løse et hvilket som helst problem. Men Hedman og jeg ved bedre: "Utmaningen ligger främst i detta att den nya tekniken kanske förutsätter än djupare ämnes och litteraturkännedom, d v s krav och förväntningar som man i alla tider ställt på bibliotekarier" (s.51).

Birger Hjørland arbejder med samme problematik i sin indledning, "Om det metodiske aspekt ved litteratursøgning i psykologi" og appendix 5, "Litteratursøgning i Forskning. Et eksempel og nogle vigtige implikationer", begge i bogen, **Psykologi og grænseområder. Kilder til information** (Det kongelige Bibliotek, 1989). En emnebeskrivelse er: "ikke en endelig opgave, men altid en prioritering af vigtige aspekter ved dokumenter ud fra antagelser om forskningens og brugernes behov" (s.152). Som jeg tolker Hjørland, er kvaliteten af disse antagelser afhængig af begrebslig indsigt, teoretisk og historisk overblik.

Det er klart, at ikke alle har mulighed for at fordybe sig i et fag. Det gælder fx. folkebibliotekarere. Det er dog heller ikke i dette tilfælde form-

ler og målinger, der er løsningen på problemet. Det er derimod almen dannelse, som et grundlag for den fantasi, kreativitet og imødekommenhed, som er en forudsætning for god informations-søgning og god kulturformidling.

Bibliometri

Jeg har tidligere nævnt de utallige forsknings-metoder, så godt som alle kvantitative, som de KBI-studerende skal lære i løbet af 2 år. Jeg har også nævnt det problematiske i den manglende afgrænsning mellem de i studiet væsentlige og u-væsentlige metoder. Det kan derfor være på sin plads her at nævne en af de metoder, der lægges megen vægt på i overbygningsuddannelsen, 'bibliometri'.

I amerikansk videnskabssociologi er der lavet en del empiriske undersøgelser, som forsøger at belyse den kvantitative sammenhæng mellem publikationsvolumen og forskningsmæssig værdi. Det kvantitative mål for forskningsaktiviteten opgøres ved en simpel sammentælling eller evt. ved en vægtning ud fra, hvilket medie, der er anvendt. Citations-hyppighed er ligeledes en ofte anvendt 'kvalitets-indikator'. Mange af undersøgelserne er uheldigvis lavet indenfor en empiristisk, induktivistisk forskningstradition, der generelt er præget af overfladisk begrebsanvendelse og mangel på teoretiske overvejelser. Det er således højst problematisk, når andre forskere, administratorer eller politikere ukritisk tager resultaterne af disse til indtægt for anvendelse af publikations-og citationstal som mål for den forskningsmæssige værdi. I en spændende, velargumenteret og -dokumenteret artikel, skriver Heine Andersen: "Hovedkonklusionen er, at publikations-tællinger er en uegnet metode i forbindelse med evaluering af værdien af de resultater, der skabes i samfundsforskningen. det skyldes, at der er for svag og tilfældig forbindelse mellem den forskningsmæssige værdi og publikationsvolumen og er derfor ikke et problem, der kan løses ved mere eller mindre sindrige teknikker til sammenvægtning og lign." ("Forskningsevaluering og publikationstællinger". I: **Økonomi og politik** nr. 3. København, 1987, s.149). Man kan ikke bebrejde de bevilgende myndigheder og administratorer, at de ønsker at

kontrollere deres ressource-forbrug og derfor ønsker at etablere et grundlag for en fordelingsprocedur. Men: "Anvendelsen af publikations-tællinger opfylder ikke disse krav og må desværre nok ses som et udtryk for en overfladisk kvantitetsdyrkelse som følge af en ureflekteret overførsel af driftsøkonomiske rationalitetsformer uden blik for, om de nødvendige forudsætninger er til stede" (s.150).

Da jeg ved et 'Forskningsseminar' på Danmarks Biblioteksskole påpegede overfor den engelske informationsforsker Blaise Cronin, at det ikke gav mening, at sammenligne citations-tællinger på tværs af fag-grænser, sprog-grænser, lande-grænser, ja, selv indenfor samme fag, som 'skriver' i forskellige traditioner, gav han mig ret, når det gjaldt samfundsfag og humaniora. Men han fastholdt, at det var muligt at sammenholde fagenes praxis på tværs af fagområder og på tværs af landegrænser, når det drejede sig om de naturvidenskabelige fag. Det undrede mig, og jeg læste derfor med stor interesse en artikel af prof.dr.philos, Per O Seglen, om, "Evaluering av forskningskvalitet ved hjælp av siteringsanalyse og andre bibliometriske metoder" (Nordisk Medicin vol 104, 12/-1989). Prof. Seglen er fra Avd for vevsdyrkning, Institutt for kreftforskning, Radiumhospitalet, Oslo. Han skriver: "Forskjellene mellom ulike fagområder, sannsynligvis helt ned på specialistnivå, er imidlertid så store at siterings analyser bare kan gi mening innenfor svært homogene forskningsfelt. Selv da er imidlertid variasjonen i siteringshyppighet for hver forskningsgruppe, bl.a. p.g.a. de skjevheter som preger selve siteringsprocessen, så stor at en fingradert evaluering (rangering) av enkeltforskere eller grupper neppe er mulig. Valg av måleparameter er videre problematisk; man må registrere summen av siteringer gjennom et visst tidsrom (bruk av gjennomsnittet per artikkel vil urettmessig kunne 'straffe' høy produktivitet), men valget av tids'vindu' vil i høy grad kunne være avgjørende for resultatet av en innbyrdes rangering. Generelt synes feilkildene å være så mange, og risikoen for urettferdige resultater så stor at det bør frarådes å benytte siteringshyppighet som indikator ved evaluering av enkeltforskere og forskergrupper" (s.335). Det er et råd værd at huske.

I sin bog, med den uhyggelige titel, **Døde bøger og tomme hylder - Om evaluering og styring af bestanden** (Danmarks Biblioteksskole, 1989), skriver Niels Ole Pors: "Det centrale er ikke, om metoden er god eller dårlig i sig selv, men (om) den er personafhængig og derfor svært anvendelig i forbindelse med en systematisk planlægning af bestanden" (s.14). Pors ønsker at finde frem til person-uafhængige kvantitative metoder, der, som han skriver, ikke er 'subjektive'. Han giver en udmærket oversigt over de utallige måle-metoder, der især i Amerika, er blevet forsøgt anvendt til evaluering og styring. Et eksempel er forsøget på: "at få etableret rimeligt håndterlige mål for bibliotekers ydeevne" (s.44). Desværre viser det sig, at der ikke findes en universel ratio! Men som Pors skriver: "Det er naturligvis ikke underligt. Også her gælder det, at mål der er interessante i en bestandssammenhæng oftest må etableres på stedet" (ibid.). Er metoden så personuafhængig? Målet er ganske vist person-uafhængigt i den forstand, at hvis vi kan blive enige om, hvordan vi skal måle, og hvad vi skal måle, kan vi nå frem til samme regneresultat. Men kan vi blive enige om, hvad resultatet betyder? Hvordan det skal fortolkes? Hvad betyder 'ydeevne'?

Det er iøvrigt markant, at der savnes gode eksempler på, at den kvantitative bestandsevaluering og -styring kan betale sig! Især, når vi belæres, at: "bibliotekernes indkøb af litteratur er en investering, og afkastet af investeringen måles nu engang i brug, hvoraf udlån er en vigtig del. Hermed er ikke sagt, at biblioteket kun skal købe det ind, der giver et stort udlån, men derimod, at bestanden og indkøbet skal bringes til en så høj grad af effektivitet som mulig" (s.73). Hvad betyder effektivitet i denne sammenhæng?

Den væsentligste metode, der nævnes i bogen er 'cirkulationstallet' (antal udlån pr. år divideret med bestand = gennemsnitligt udlån) og 'kvadratrods-metoden' (bestand divideret med summen af kvadratrødderne af udlånet gange med kvadratrod af udlånet i den enkelte gruppe). Formålet med de 2 metoder er at etablere kvantitative rammer, der regulerer forholdet mellem det norm-og det efterspørgselstyrede materialevalg. Fordelen ved kvadratrodsmetoden skulle være, at den giver en:

"kraftig beskyttelse af mindretal... både personer og litteratur" (s.58). McClellan, som er manden bag metoden giver ikke nogen nøjere begrundelse for, at han har valgt kvadratoden: "Det er muligt, at det skyldes guddommelig inspiration. det centrale er dog... den omtalte mindretalsbeskyttelse... Kvadratoden har altså disse egenskaber" (s.58). Metoden har stået sin prøve i praxis, skriver Niels Ole Pors!

Når der nu kun (!) kan gives en guddommelig begrundelse, ville det have været rart med et eksempel. Men 'at metoden har stået sin prøve i praxis' betyder måske blot, at den har været anvendt!

Hvor stort skal circulationstallet være, er det i det hele taget værd at evaluere og styre efter - og i givet fald, er det omkostningerne værd?

Kombinatorik og opremsning

Kombinatorik er en metode, der desværre anvendes mere og mere ved konstruktion af lærebøger. Jeg har fornylig bladret i en af skolens egne sammenkrivninger af tilfældige klip fra populærvidenskabelig management litteratur. Heri kan man læse, at den tyske sociolog Max Weber, berømt for sin 'forstående sociologi', havde et 'mekanistisk menneskesyn' (sic!). Hverken den skrivende eller den, beskrivelsen er lånt fra, har nogen sinde læst en linie af Weber. Det er sandsynligvis, 'et hastværk er lastværk' arbejde, men jeg nævner det, fordi jeg læser den kombinatoriske metode, som en del af 'informationsvidenskabens' ideologiske teori og praxis.

Opremsnings-metoden, som er i familie med den kombinatoriske metode, er særdeles populær. Dette er ikke tilfældigt. Ifølge Leif Kajberg's præcise karakteristik af den 'højproduktive', 'assertive' og 'internationalt anerkendte' informationsforsker, Blaise Cronin, er vi: "på vej ind i post-professionalismens tidsalder" (Leif Kajberg, **Blaise Cronin - en introduktion til hovedtaleren på Konferencen, Biblioteksforskningen og Folkebibliotekerne**. Danmarks Biblioteksskole, 1989, s.2). Cronin er både 'trendsetter' og 'ideolog', skriver Kajberg, og det centrale i informationshåndtering er for ham 'værdianalyse': "Information må anskues som en

vare, der kan sælges på markedet og opføres i bruttonationalproduktoversigter" (ibid.). Cronin kender de 4 p'er: " 'product, price, place and promotion' hvortil skal lægges to nye p'er 'power' og 'public relations'" (s.3). Der er en klar hensigt. Målet er sat. Midlerne må man indrette derefter. Det er således ikke noget under, at opportuniste i dette 'information resources management'-sprog er et positivt ladet begreb. Kajberg markedsfører ledelsens superstar. En model for os alle.

Peter Ingwersen er elev af Blaise Cronin. Ingwersens artikel: "Brugerbetjening - Informationsbehov - Søgeinterview - System-design" (**Biblioteksarbejde** 21/22. Aalborg, 1987), er et godt eksempel på 'informationsvidenskabens' brovtende frembrusen i biblioteksverdenen: "Som nævnt har videnskabsfilosofiske synspunkter indflydelse på vor forståelse af formidlingsprocessen - f.eks. Kuhn's paradigmatheori ... og det kognitive synspunkt... Men også Karl Poppers 3-Verdens Model og hans tanker om erkendelsens beskaffenhed ydede en overgang bidrag til informationsvidenskabens selvforståelse - se f.eks. Brookes, 1977... og Ingwersen, 1984... Poppers eget værk vedrørende skabelse og optagning af ny viden, som kan overføres på informationsvidenskabelige områder, er fra 1973... Poppers synspunkt er meget interaktivt. Også Habermas influerer på måden at anskue informationsvidenskab på i en mere sociologisk retning, som analyseret af Wersig, 1979..." (s. 30-31). Artiklen er en kritik-løs opremsning af temaer og navne. Efter hveranden sætning spørger man, hvordan? og hvorfor? Hvad betyder dette? Bortset fra navnets autoritet blodsuges, hvordan har Habermas så 'influeret'? Den Habermas, som i sin teori om 'Den kommunikative handlen', søger at vise at 'indbyrdes forståelse er det menneskelige sprog iboende som dettes formål'. Den Habermas, der således mener, at der i selve sprogets konstitution er nedlagt muligheden for en diskurs-etik, hvis grundsætning er, at kun de normer kan gøre krav på at gælde, som ville kunne finde akcept hos alle involverede i deres egenskab af deltagere i en praktisk diskurs. Den Habermas, som er en kras kritiker af den 'scientisme' som 'informationsvidenskabens' er en del af. Scientisme identificerer al erkendelse med den særlige form for erkendelse, der er indvundet i kraft af de

metoder, der karakteriserer naturvidenskaberne. I den ovennævnte informationsvidenskabelige kontekst er det selvfølgelig ligegyldige spørgsmål for alle svar er netop lige-gyldige. Der er ikke noget at forstå. Det gælder blot om at gøre indtryk og få solgt 'varen'. Viljen til at sælge har fortrængt viljen til viden.

Metodernes metode

Konstruktionsprincippet for overbygningsuddannelsen kan fortælles således: Vi tager en gryde. I den kommer vi alt, der har med 'information' at gøre. Dertil tilsættes lidt filosofi og historie (ikke for meget), der krydres godt med 'kognitive begrebsdannelser, herunder deres psykologiske og sproglige aspekter samt deres teoretiske og metodiske forudsætninger' og for at holde det hele sammen tilsættes sidst, men ikke mindst, samtlige 'erkendelsesvidenskaber'. Af den færdige ret skal der laves en extract. Uheldigvis er det kun tempelridderne, som kender den hemmelige formel, som er nødvendig for at fuldføre det endelige projekt: At udtrække, Metodernes Metode. Der er dog heldigvis spor af denne overjordiske kraft i samtlige de del-metoder, man kender fra enkeltvidenskaber, historie og filosofi. Derfor udstyres de studerende, når de er initieret, med en manual, hvori samtlige metoder er opremset. Dvs., da det kun er storridderne, som kender samtlige metoder, og kun tempelridderne, som kender den synergi, der producerer Metodernes Metode, kommer de studerende kun til at kende den kombination af metoder, som deres lærere har haft kendskab til. Denne kombination er forskellig fra undervisningstempel til undervisningstempel, så processen er klar. Før eller siden, vil de 'Øverste' nå til den 'Totale Information'. Den troende kandidat får sin belønning ved at kunne leve efter princippet:

INFORMATION RESOURCES MANUAL MANAGEMENT (IRMM).

I den virkelige verden er det dog kun i maskinens lukkede system-verden, at problemer kan løses v.h.j.a. en manual. For en 'informationsvidenskab' med 'vilje til salg' er dette dog ikke noget problem, som det nedenfor vil vise sig. Når målet er klart, og du har din datamat. Ifølge japaneren

Yoneji Masuda producerer datamaten ikke bare information. Den producerer sofistikeret 'kognitiv information', som er både logisk og handlingsselektiv. Logisk indebærer, at der i den kognitive information er tale om en mål- og hensigtsrelation, der kan udtrykkes som årsag-virkning. Handlingsselektiv betyder, at informationen gør det muligt at vælge mellem alternative handlinger og alternative midler som begge er mest hensigtsmæssige i forhold til et givet mål. Den kognitive information produceres mekanisk, hurtigt og i store mængder, et forhold, der, som Masuda udtrykker det, 'styrker det åndelige arbejde enormt' (cf. **Informations-samhället**. Malmö, 1984 (1980)). Masuda gør teknik identisk med ånd. Han hævder, at informationsteknologien vil effektivisere kommunikation og beslutningsprocedurer. Men der synes ikke at være andet grundlag for denne ekspertise end nogle tankekonstruktioner og truslen om ekskommunikation af en pseudo-offentlighed formet i informationsteknologiens småborgerlige og provinsielle mediebillede. Det er de økonomiserede livsbetingelsers vilkår, der er magten bag den entydige strategi, at enhver viden skal gøres til en vare: "Det er derfor, at informationsvidenskabens sælgere nødvendigvis må gøre teknik identisk med ånd og data identisk med viden" (Søren F. Lund: "Direkte formidling". I: **Biblioteket mellem Skylla og Karydis**. Bibliotekstilsynet, 1989, s.39-40).

Informationsvidenskab er ikke et fag. Der er ikke et bestemt genstandsområde, og der er ikke fagspecifikke metoder. Det forhindrer ikke nogen i at etablere et institut, som så forsker i konkrete problemstillinger ud fra bestemte perspektiver og traditioner. Det ved vi fra Danmarks Biblioteksskole! Det kan da være en udmærket både strategisk og praktisk tanke, at udvide forståelsen for bibliotekets idé, bibliotekskundskab, til også at omfatte Biblioteks- og informationsvidenskab. Det er dog ikke tilfældigt, at kulturministeriet har krævet, at Danmarks Biblioteksskole fastholder 'Biblioteks-', i navngivningen af overbygningsuddannelsen. For som det svenske Forskningsrådsnämnden siger i den ovenfor omtalte rapport: "förledet 'biblioteks-' (ger) en nödvändig begränsning av fältet i förhållande till hela den flora av 'informationsvetenskaper' som finns idag" (89:4. s.30). Og der er brug for bibliotekarere, også i

fremtiden. I 1985 vurderer direktøren for Teknologisk Institut, Morten Knudsen: "At bibliotekarer med fornødent kendskab til informationsteknologi og dokumentation med fordel vil kunne beskæftiges i alle mellemstore og større virksomheder" ("Notat til udvalget vedrørende arbejdsmarkedet for langvarigt uddannede". I: Knud Larsen -Udvalgets, **Handlingsplan. For bedre balance på de langvarigt uddannedes arbejdsmarked.** Undervisningsministeriet, 1985, s. 131).

Her er vi ved sagens kerne. Udvalget f. Overbygningsuddannelsen vil noget helt andet med Kandidatuddannelsen i Biblioteks- og informationsvidenskab (og Danmarks Biblioteksskole), end Forskningsrådsnämnden i Sverige vil med deres overvejelser over biblioteksforskningens fremtid. I Sverige bygger man kritisk videre på en tradition. I Danmark griber man fat i en kraftig markedsført og hårdt oppustet ballon og håber at gunstige vinde vil bære den frelst til Paradis.

Det kan, her foran Porten, være på sin plads at erindre, at nok giver informationsteknologien tilsyneladende større frihed til den enkelte, men samtidig skaber den også en større afhængighed af informations-producenten og dem, der kontrollerer de centrale databanker. For at kunne sælge information, skal man kontrollere informationsstrømmen. Og det prøver man så: "Leseren kan nå med all rimelighed spørre: Hvis logiske maskiner ikke har mulighed til å nå samme ferdighetsnivå som levende eksperter, og hvis 'japanernes utfordring inen femte-generasjonssystemer' er en falsk utfordring, - hvorfor får ikke publikum vite det? Svaret er at mye står på spill for AI-forskere når det gjelder å gi inntrykk av at deres vitenskap og dens tekniske avkom -ekspertsystemerne - står på trygg grunn. De gjør hva som helst for å opprettholde denne forestillingen" (H.Dreyfus & S.Dreyfus, "Hvorfor en datamaskin aldri vil kunne tenke som et menneske". I: *Samtiden* 5, 1987. Artiklen er et uddrag af deres bog, *Mind Over Machine. The Power of Human Intuition and Expertise in the Era of the Computer.* New York, 1986).

I stedet for som sædvanlig at lade os disiplinere af løfter om mammon, gyldne laurbær og kommissærernes straffende pisk, skal vi benytte denne

historiske situation til at markere den vilje til viden, som er drivkraften i det danske (skandinaviske) biblioteksvæsens idé. Den idé, som er en gave for ethvert demokrati.

'Biblioteks- og informationsvidenskab' er en del af det omgivende samfund. Derfor må der tænkes konkret, når der planlægges en overbygningsuddannelse. Det er ikke fornuftigt at planlægge kun ved at fremskrive en udvikling på baggrund af parameterverdier. Heller ikke, selv om det ved strategisk planlægning og manipulerende styring, skulle være muligt at realisere planen gennem en selvpfyldende profeti. Det er i sidste instans alt for kostbart. Og ikke spor morsomt!

12. marts 1990

LITTERATURLISTE

Andersen, H.: "Forskningsevaluering og publikationstællinger". I: *Økonomi og politik* nr. 3. København, 1987

Berger, P.L.: *Invitation til sociologi. Et humanistisk perspektiv.* Rhodos, 1977, (1963)

Dreyfus, H. & Dreyfus, S.: "Hvorfor en datamaskin aldri vil kunne tenke som et menneske". I: *Samtiden* 5, Oslo, 1987

Forskningsrådsnämnden: *Biblioteks-och Informationsvetenskap -förslag inför 90-talet.* 89:4, Stockholm, 1989

Hansen, N.G.: "Kan man tidsnok blive stor?". I: *Information*, 4. maj, 1990

Hedman, T.: "Biblioteksforskning och Bibliotekarerollen". I: *Vest. Tidsskrift för vetenskapsstudier*, nr. 5-6. Göteborg, 1988

Hjørland, B: *Psykologi og grænseområder. Kilder til information.* Det kongelige Bibliotek, 1989

- Ingwersen, P.: "Brugerbetjening - Informationsbehov - Søgeinterview - System-design". **Biblioteksarbejde 21/22**. Aalborg, 1987
- Johannsen, C.G.: "Virksomhedskultur i folkebibliotekerne og erhvervsservice". I: **Biblioteksarbejde 27/28**. Aalborg, 1990
- Kajberg, L.: **Blaise Cronin - en introduktion til hovedtaleren på Konferencen, Biblioteksforskningen og Folkebibliotekerne**. Danmarks Biblioteksskole, København, 1989
- Kirkeby, O.F.: **Kroppens tanke. Om kunstig intelligens - det umuliges kunst**. Samfundslitteratur, 1988
- Kirkeby, O.F.: **Ægte Intelligens. Om bevidsthedens program**. Munksgaard, 1989
- Knudsen, M.: "Notat til udvalget vedrørende arbejdsmarkedet for langvarigt uddannede". I: Knud Larsen - Udvalgets, **Handlingsplan. For bedre balance på de langvarigt uddannedes arbejdsmarked**. Undervisningsministeriet, 1985.
- Lund, S.F.: **Informationssamfundet. Hvem former hvem, hvorfor og hvordan?**. Danmarks Biblioteksskole, København, 1988
- Lund, S.F.: "Direkte formidling". I: **Biblioteket mellem Skylla og Karybdis**. Bibliotekstilsynet, København, 1989
- Masuda, Y.: **Informationssamhället**. Malmö, 1984, (1980)
- Pors, N.O.: **Mod bedre tider. Bibliotekarere og arbejdsmarkedet**, Danmarks Biblioteksskole, København, 1989
- Pors, N.O.: **Døde bøger og tomme hylder -Om evaluering og styring af bestanden**. Danmarks Biblioteksforenings Forlag, København, 1989
- Pors, N.O.: "Bibliotekaruddannelsen i Danmark". I: **nordinfonytt 4 vol 12**. Esbo, 1989
- Pors, N.O. (m.fl.): **Kandidatuddannelsen i Biblioteks- og informationsvidenskab**. Danmarks Biblioteksskole, København, 1990
- Rada, J.: "Microelectronics, Information Technology". I: J.Berting, S.C.Mills and H.Wintersberger (eds.), **The Socioeconomic Impact of Microelectronics**. Oxford, 1980
- Seglen, P.O.: "Evaluering av forskningskvalitet ved hjælp av siteringsanalyse og andre bibliometriske metoder". I: **Nordisk Medicin vol 104, 12/-1989**
- Ørom, A.: "Bibliotekarere: profession, holdninger og værdier -mellem socio-kulturelle mediepædagoger og fuldtekst-databank informationsformidlere". I: **Biblioteksarbejde 27/28**, Aalborg, 1990